

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararları

E. No : 1968/4
K. No : 1971/23

ÖZÜ : 18/7/1963 günlü ve 286 sayılı Yasa ile değişik 442 sayılı Köy Kanununun, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilme yeteneğini gösteren 25 inci maddesinin 4 üncü bendindeki «Türkçe okuyup yazma bilmek» koşulundan yoksun bulunan bir kimsenin, köy muhtarı seçilip tutanağında kesinleşmesinden sonra, bu nedenle il veya ilçe idare kurullarınca, aynı yasanın 33 üncü maddesi hükmüne dayanarak muhtarlıktan çıkarılamayacağı hakkında.

Danıştay 8 inci Dairesinin 22/2/1966 günlü, Esas 1966/637, Karar 1966/592 sayılı kararında; «okuyup-yazma» bilmediği halde köy muhtarlığına seçilip tutanağında kesinleşmiş bulunan bir kimsenin, 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı Kanunla değiştirilen 33 üncü maddesinin (a) fıkrasında öngörülen muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarma nedenleri arasında, okuma-yazmak bilmeme hususu yer almadığından, İl veya İlçe İdare Kurullarınca bu nedenle muhtarlıktan çıkarılamayacağı ilkesi benimsenmiş iken aynı dairenin 23/11/1967 günlü, Esas 1966/4129, Karar 1967/3777 sayılı kararında ise 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı Kanunla değiştirilen 25 ve 33 üncü maddeleri gereğince, Köy Muhtarlığı ve İhtiyar Meclisi Üyeliği seçimlerinde adaylık usulü olmadığından okuyup yazmak bilmeme nedeniyle seçilme yeterliğinden yoksun bulunan bir kimsenin köy muhtarı seçilerek tutanağının da kesinleşmesinden sonra okuyup yazma bilmeme durumunun saptanması halinde İl ve İlçe İdare Kurullarınca muhtarlıktan çıkarılabileceği görüşüne yer verilmiş olması itibarıyla, işbu kararlar arasındaki aykırılığın 521 sayılı Danıştay Kanununun 46 ncı maddesi uyarınca içtihatların birleştirilmesi suretiyle giderilmesi 8 inci Dairenin 23/11/1967 günlü ve 1966/637 1966/4129 Esas sayılı kararıyla istenmesi üzerine, ilgili dosyalar, Başkanun sözcüsünün düşünce yazısı, raportör üyenin inceleme raporu, ilgili mevzuat, 1963 yılı «Millet Meclisi Tutanak Dergisi» nin 19 uncu cildinin Köy Kanunu tasarisinin 25,33 ve 41 inci maddelerine ilişkin müzakere tutanakları incelenerek gereği konuşulup görüşüldü :

1 — Başkanun sözcüsünün 23/2/1968 günlü ve 1968/4 sayılı düşünce yazılarında «Köy Kanununun 33 üncü maddesine dayanılarak okur-yazar olmayan muhtarların görevlerinden çıkarılamayacağı yolunda verilmiş olan karar kanun uygulama, usul ve tekniğine daha uygundur. Zira; Köy Kanununun değişik 25 inci maddesinde muhtar seçilebilmek için Türkçe okuyup yazma koşulu öngörüldüğü halde, 33 üncü maddesinde, muhtarların hangi hallerde görevinden çıkarılabileceği sayılıp açıklanmakta, bunlar arasında ise okur-yazar olmamak hali söz konusu edilmemiş bulunmaktadır.

Okur-yazar olmak, seçilebilmek niteliklerinden bulunduğu cihetle bu husus hemen seçimden sonra seçimin kanuna uygunluğunu denetlemeye yetkili mercilerce izhar edilir ve varılacak sonuca göre karara bağlanır. 286 sayılı Kanun ise bu mercileri İlçe ve İl Seçim Kurulları olarak göstermiştir. Bu itibarla seçim kurullarında süresi içinde itiraz vuku bulmaması halinde seçim sonucu kesinleşir ve seçilebilme niteliklerine ilişkin hususlar artık itiraz konusu yapılamaz. Bu suretle kesinleşen seçim sonuçları, seçilebilme niteliğini haiz bulunmamak bahanesiyle ve Kanunun 33 üncü maddesine değindirmek ve uydurulmak suretiyle İl ve İlçe İdare Kurulları kararıyla bertaraf edilemez.

Bu sebepler ve düşüncelere binaen biz içtihadın bu istikamette verilmiş bulunan karar dairesinde birleştirilmesinin uygun olacağını mütalâa etmekteyiz.» denilmektedir.

2 — İchtihatlar arasında aykırılık olduğuna ve birleştirilmesi gerektiğine oybirliğiyle karar verildikten sonra işin esasına geçilmiştir.

Gerçekten Danıştay 8 inci Dairesinin yukarıda söz konusu edilen 22/2/1966 günlü ve 592 sayılı kararında; 18/7/1963 günlü ve 286 sayılı Kanun ile değiştirilen Köy Kanununun, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilmek için aradığı koşullardan biri olan «Türkçe okuyup-yazma bilmek» koşulunu kazanmamış veya yitirmiş bulunan bir kimsenin, muhtar seçildikten sonra öğrenilen bu durumundan dolayı, aynı kanunun 33 üncü maddesi hükmüne göre, İl veya İlçe İdare Kurullarınca muhtarlıktan çıkarılması olanağı bulunmadığı içtihat edilmiş olduğu halde, 1967/3777 sayılı kararda; köy muhtarlığı ve ihtiyar meclisi üyeliği seçimlerinde, adaylık usulünün öngörülmemiş gerekçesine dayanılarak, yukarıdaki içtihadı tamamen ters düşen bir görüş ve düşünceyle, İl veya İlçe İdare Kurullarınca okuyup yazma bilmemesine rağmen köy muhtarlığına seçilmiş bulunan bir kimsenin, muhtarlıktan çıkarılmasına karar verilebileceği sonucuna varılmıştır.

3 — 442 sayılı Köy Kanununun 18/7/1963 günlü ve 286 sayılı Kanunla değiştirilmiş bulunan 25 inci maddesinde, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilmek için, gerekli koşullar gösterilmiş, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra, muhtar tiyar meclisi üyeliğine seçilebilmek için, gerekli koşullar gösterilmiş, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra, muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarılmayı zorunlu kılan nedenler ise aynı kanunun değişik 33 üncü maddesinde sınırlı (tahdidi) olarak sayıldıktan sonra ancak bu hallerden dolayı İl veya İlçe İdare Kurullarının anılan muhtar veya ihtiyar meclisi üyelerini işten çıkarabilecekleri hükme bağlanmıştır. O halde, İl ve İlçe İdare Kurullarınca, ancak yukarıda sözü geçen Köy Kanununun değişik 33 üncü maddesiyle yetki verilmiş bulunmaktadır Seçimden önce var olan ve seçilme yeterliğine ilişkin bulunan bir sebepten ötürü İl ve İlçe İdare kurullarının, seçilmiş ve tutanağı da kesinleşmiş olan bir muhtar veya ihtiyar meclisi üyesini muhtarlık veya ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarabilme yetkisi yoktur.

Kamu hizmeti yapmakla görevli ajan, kurul ve organlar Yasaların kendilerine vermiş olduğu yetki dışına çıkamazlar. Bu itibarla, köy muhtarlığına seçilip tutanağının kesinleştiği anlaşılan bir kimsenin seçimden önceki «Türkçe okuyup, yazma bilmemek» gibi seçilme yeterliğine değgin bir nedene dayanarak İl veya İlçe İdare kurullarınca işten çıkarılması mümkün değildir.

Gerçi Köy Kanununda değişiklik yapılmasına değgin 286 sayılı Yasanın Ek : 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmüne göre, Köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri seçiminde adaylık usulü yoktur. Ancak bu seçimlerde adaylık usulünün öngörülmemiş olması, gerekçesinde de açıklanmış olduğu üzere, köyde vatandaşların birbirini çok yakından tanımaları ve adaylık suretiyle küçük bir çevrede kişisel çekişmelerin, köyün hava ve yapısına uygun düşmeyeceği ereğine dayanmaktadır. Ek : 4 üncü maddenin, kanun koyucunun bu amacı dışında, İl ve İlçe İdare Kurullarının, yasalarla sınırlı olarak belirtilmiş olan görev ve yetkilerini, genişletmiş olduğu yolunda bir yorumla tahammülü yoktur.

Öten yandan, muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde, yukarıda da değinildiği üzere adaylığa itiraz söz konusu olmamakla beraber, seçilme yeterliğini kazanmamış veya yitirmiş bulunan kimselerin, seçilmiş olmaları halinde, tutanaklarına itiraz mümkündür. Gerçekten, seçilme koşullarından yoksun veya bu koşulları yitirmiş bulunan bir kimsenin seçime girmesi ve seçimi kazanması mümkün ise de, bu durum, seçimin geçerli olması sonucunu doğuramaz.

İlçe seçim kurulları, köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri seçimlerini veya bu seçimlerde seçilenlerin tutanaklarını iptal etmeye yetkili olup, itiraz üzerine, İl Seçim Kurullarının verecekleri kararlar kesindir. Demek oluyor ki, İlçe ve İl Seçim Kurulları ancak, seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki 298 sayılı Yasanın 110 uncu maddesinde sayılan kimseler tarafından yapılan itirazları incelemekle görevli olup, süresi içinde itiraz edilmemek suretiyle kesinleşmiş bulunan bir tutanağın, tam kanunsuzluk, geçersizlik hali saptanmış olsa bile, doğrudan doğruya işe el koyarak, iptaline yetkili değildir. 286 sayılı Yasa ile değiştirilen Köy Kanununun 25 inci maddesinde sayılan köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilmek yeteneğinden yoksun olan bir kimsenin seçilmiş olması halinde, bu nedenlere dayanılmak suretiyle tutanağına itiraz edilebilir ve işbu tutanağın seçim kurulları kararıyla iptali cihetine gidilebilir. İl Seçim Kurulunun bu konuda vereceği karar kesin bir yargı kararı olup, herhangi bir organ veya makam veya heyet tarafından değiştirilmesi, bozulması, yok farzedilmesi, yeniden incelemeye tabi tutulması mümkün değildir. Demek oluyor ki, İl veya İlçe İdare Kurullarınca da, tutanakları (Gerek itirazların reddedilmesi ve gerekse itiraz edilmemiş olması nedeniyle) kesinleşmiş olan muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin Köy Kanununun 25 inci maddesinde sayılan seçilme, yeterliğine değgin koşullardan yoksun bulundukları gerekçesiyle, görevlerinden çıkarma yetkisi verilmemiştir.

Yukarıdan beri yapılan açıklamalara göre, İl veya İlçe İdare Kurulları ancak, muhtarlığa veya ihtiyar meclisi üyeliğine seçilmiş bulunan kimselerin, seçildikten, muhtarlık veya üyelik sıfatını hukuken ve fiilen kazandıktan sonra, vuku bulan 33 üncü maddedeki hallerden dolayı muhtarlıktan veya ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarmaya karar vermekle görevlidir. 442 sayılı Köy Kanununun 18/7/1963 günlü ve 286 sayılı Yasa ile değiştirilmiş bulunan 25 inci maddesindeki nitelikleri kazanmamış olan kimselerin, muhtar seçilmeleri halinde, İlçe Seçim Ku-

rulunca düzenlenmiş olan tutanağın iptali bu kuruldun istenebileceği gibi adı geçen kurulun vermiş olduğu karar aleyhine de yargı yoluyla son inceleme yeri bulunan İl Seçim Kurullarına seçim yasalarında belirtilen süreler içinde itiraz edilebilir. İl Seçim Kurullarının işbu itiraz üzerine vermiş olduğu kararlar kesindir.

1963 yılı «Millet Meclisi Tutanak Dergisi» nin 19 uncu cildinin, Köy Kanunu tasarısının 25, 33 ve 41 inci maddelerine ilişkin müzakere tutanakları da, yukarıda varılan sonucun, kanun koyucunun amacına tamamen uygun düştüğünü ortaya koymaktadır.

O halde, bu açıklamaların ışığı altında içtihadın, Danıştay 8 inci Dairesinin 22/2/1966 günlü, Esas : 1966/637, Karar : 1966/592 sayılı kararı dairesinde birleştirilmesine karar verilmelidir.

Sonuç :

Yukarıda yazılı nedenlerle; 18/7/1963 günlü ve 286 sayılı Yasa ile değişik 442 sayılı Köy Kanununun, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilme koşullarını gösteren 25 inci maddenin 4 üncü bendindeki «Türkçe okuyup-yazma bilmek» koşulundan yoksun bulunan bir kimsenin, köy muhtarı seçilip tutanağının da kesinleşmesinden sonra okuyup yazma bilmediğinden bahisle, İl ve İlçe İdare Kurullarınca, aynı Yasanın 33 üncü maddesi hükmüne dayanılarak muhtarlıktan çıkarılmıyacağına ilişkin Danıştay 8 inci Dairesinin 22/2/1966 günlü ve Esas : 1966/637, Karar : 1966/592 sayılı kararları dairesinde içtihadın birleştirilmesine 10/4/1971 günü üçte ikiyi aşan oyçokluğu ile karar verildi.

AYRIŞIK OY

X — Anayasa'nın 116 ncı maddesinin 3 üncü fıkrasında; mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organiklık fıfatını kazanma ve kaybetmeleri karşısındaki denetimi ancak yargı yolu ile olur denilmektedir. Bu ilkenin ışığı altında tedvin edilmiş bulunan Köy Kanununun 286 sayılı Kanunla değişik 33 üncü maddesinde de; köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra hangi koşullar altında, bu sıfatlardan yoksun kalınacağı tespit edilmiş muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarmağa da İl veya İlçe İdare Kurulları yetkili kılınmıştır. Burada idare kurullarına tanınan yetki yargısal bir mahiyet taşımaktadır.

Köy Kanununun yine 286 sayılı Kanunla değişik 25 inci maddesinde de; köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilme aslı şartlarından biri olarak «Türkçe okuyup yazma bilmek» gösterilmiştir.

Köy Kanununun 25 inci maddesiyle 33 üncü maddesini birlikte mü talâa etmek ve uygulamada her iki madde hükümlerini gözönünde tutmak, kanunun ruh ve maksadına, kamu görevi ve hizmetinin işleyişine daha uygun düşer. Bu ahvalde Türkçe okuyup yazma bilmeyen bir kişinin muhtar veya ihtiyar meclisi üyesi olamayacağından bu durumun seçimden sonra anlaşılması üzerine ilgilinin idare kurulu kararı ile görevinden uzaklaştırılmasında bir isabetsizlik bulmaya imkân yoktur.

Bu sebeple içtihadın Danıştay 8 inci Dairesinin 23/11/1967 tarih ve Esas 1966/4129, Karar 1967/3777 sayılı kararı veçhile birleştirilmesinin Anayasal ve yasal esaslara daha uygun düşeceği cihetle, aksine verilen karara karşıyız.

E. No : 1965/16
K. No : 1971/20

ÖZÜ : Paraya ilişkin konularda kanuna aykırı olarak yapılmış olan ödemeler sonunda haksız ödemenin idarece geri alınabileceği hakkında.

Paraya ilişkin konularda kanuna aykırı olarak yapılmış olan ödemeler sonunda haksız ödemenin idarece geri alınmasının mümkün olup olmadığı konusunda Danıştay Beşinci Dairesince verilen 29/5/1963 gün ve E: 1962/3651, K: 1963/2157 sayılı karar ile aynı Dairenin 6/11/1963 gün ve E: 1962/1215, K: 1963/3678 sayılı kararı arasında aykırılık ve uyumsuzluk bulunduğundan bahisle içtihadın birleştirilmesi talebinde bulunan bir ilgilinin dilekçesi üzerine teşkil edilen dosya Birinci Başkanlıkça İçtihatları Birleştirme Kuruluna havale olunmakla sözü geçen kararlar ile Başkanunsözcüsünün düşüncesi ve raporör üyenin inceleme raporu ve izahatı ve ilgili mevzuat incelendi. Gereği düşünüldü :

18/7/1956 gününde yürürlüğe giren 6795 sayılı Kanun harp malullerinin maaşlarının % 25 zamlı olarak ödenmesini ve kanunun geçici maddesine göre de 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 46 ncı maddesinin «C» fıkrasıyla 47 ncı madde ve geçici 49 uncu maddesinin ikinci fıkrasında sayılanlarla 1/1/1950 tarihinden sonra bağlanmış harp malüllükleri zammı verilenlerin de bu zamandan istifade ederler hükmü gereğince, Maliye Bakanlığınca müracaat edenlerden Selâmi Tolunay ve Şerafettin Karacan'a zamlı maaşları 1/1/1950 tarihinden itibaren ödenmiş bilâhare bu zamların müracaat tarihini takip eden aybaşından itibaren ödenmesi gerekeceği düşünüldükten ödenen fazla zamların istirdadına tevessül edilmiştir.

Bu işlem aleyhine Danıştay Beşinci Dairesine açılan davalar üzerine mezkûr Daire 29/5/1963 gün ve 1963/2157 karar sayılı kararında «... % 25 zammın 1/1/1950 tarihinden itibaren değil 6795 sayılı Kanunun meriyete girdiği 18/7/1956 tarihinden itibaren verileceği manasına mahmul olması tabiidir. Kanunun meriyet tarihi ile müracaat tarihi arasındaki süre için ödenen zammın kendisinden istirdadı hususunun kanunsuzluğu zahir olduğu gibi idari bir tasarrufun geri alındığı tarihe kadar tevliit ettiği hukuki neticeyi tanımak idare hukuku esaslarından bulunduğuna göre ödenen zamların istirdadına imkân bulunmadığına» karar verilmiştir. Aynı Daire 6/11/1963 gün ve 1963/3678 sayılı kararında «zikri geçen zammın 1/1/1950 tarihinden itibaren değil 18/7/1956 tarihine mahmul olacağı tabiidir. Bu zammın eski hâdiselere tesmil edilmiş olması, tediyeinin 6795 sayılı Kanunun meriyetinden evvelki zamanlara intikalini icap ettirmeyip ihdas edilen hakkın ancak kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren verilmesi lâzım geleceği manasını tazammun edeceği zahirdir. 1/1/1950 ilâ 18/7/1956 tarihleri arasındaki süreye ait olup sehven kendisine tediye olunduğu anlaşılan meblâğın istirdadında kanunsuzluk görülmediğine. » karar verilmiştir.

521 sayılı Danıştay Kanununun 45 inci maddesine göre içtihadın birleştirilmesini gerektirecek aykırı kararlar bulunduğu oybirliğiyle karar verildikten sonra işin esasının incelenmesine geçildi :

Paraya ilişkin konularda kanuna aykırı olarak yapılmış olan ödemeler sonunda haksız ödemenin idarece geri alınabileceği yolundaki Beşinci Dairenin 1963/3678 sayılı kararı veçhile içtihadın birleştirilmesine 27/3/1971 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Sayıştay Genel Kurulu İçtihadı Birleştirme Kararları

E. No : 1966/4
K. No : 1971/21

ÖZÜ : Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlarda çalışan kapıcı, bekçi, temizlikçi, odacı ve kalorifercilerin 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun değişik 12 ncı maddesinin II sayılı fıkrasının C bendi gereğince Emekli Sandığı ile ilgilendirilmelerinin gerektiği hakkında.

274 sayılı Sendikalar Kanununun 14 üncü maddesine dayanılarak Oleyis'in (Özel Lokanta ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası) Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü aleyhine açtığı ve T. C. Emekli Sandığının da bu kurum yanında müdahil olarak yer aldığı davada, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı yurtlarda kapıcı, bekçi, temizlikçi, odacı, kaloriferci ve benzeri hizmetlerde bulunanların 1950 tarihinden beri Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilgilendirildiği halde, T. C. Emekli Sandığı tarafından bu Sandığa bağlanmaları hakkında T. C. Emekli Sandığı Yönetim Kurulunca verilen kararın iptalini istemesi üzerine, Danıştay Sekizinci Dairesinin 6/4/1965

tarih ve E. 1964/7196, K. 1965/1574 sayılı kararıyle; «5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 6311 sayılı Kanunla değişik 12 ncı maddesinin II sayılı fıkrasının (C) bendi, iş yerlerindeki kapıcı, bekçi, odacı, kaloriferci, temizlikçi ve benzeri hizmetliler dahil olmak üzere kurumların İş Kanunu uygulanan iş yerlerinde çalışan işçileri, Emekli Sandığından faydalanacaklar haricinde bırakmış ve aynı kanunun muvakkat 90 ncı maddesi ile de İş Kanununun uygulandığı iş yerlerindeki işçi vasfını haiz her çeşit hizmetlerin 1/1/1950 tarihinden sonra işe girerek Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş bulunanların T. C. Emekli Sandığı ile alâkalı kesilip istihkaklarından sandık geliri olarak kesilmiş bulunan emekli keseneği ve karşılığın İşçi Sigortaları Kurumuna devredileceğini hükme bağlamış olduğuna göre davacı sandığın üyeleri bulunan temizlikçi, kaloriferci, odacı, kapıcı, bekçi ve benzeri hizmetlilerin Sosyal Sigortalar Kurumu ile mevcut ilgileri kesilerek T. C. Emekli Sandığına tabi tutulmalarında kanuna aykırılık açık bulunduğu» mucip sebebiyle dava konusu Emekli Sandığı Yönetim Kurulu kararının iptaline karar verilmiş iken, davacı Muammer Ertemiz'in, Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğünde